

REBEKKA ENDLER • Eşyaların Patriyarkası

REBEKKA ENDLER 1984'te dünyaya geldi. Köln'de bağımsız gazeteci ve yazar olarak çalışıyor. İlgili alanları olan kültür, sanat, toplum ve siyaset konularında *Deutschland-radio* için radyo ve podcast yayınları, *SZ Magazin* için röportajlar hazırlıyor.
www.rebekkaendler.com

Das Patriarchat der Dinge.

Warum die Welt Frauen Nicht Passt

© © 2021 DuMont Buchverlag, Köln

Bu kitabın yayım hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 3239 • Bugünün Kitapları 271

ISBN-13: 978-975-05-3416-4

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

EDITÖR Bahar Siber, Tanıl Bora

KAPAK Seda Mit

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

REBEKKA ENDLER

Eşyaların Patriyarkası

Dünya Kadınlara Neden Uymaz?

*Das Patriarchat der Dinge
Warum die Welt Frauen Nicht Passt*

ÇEVİREN

Çiğdem Canan Dikmen

Wanda için...

İÇİNDEKİLER

MERSİ..... 11

Önsöz..... 13

BİRİNCİ BÖLÜM

Dil Yapıları..... 23

Dilbilimsel top oyunu..... 23

İlk taşı yuvarlamak..... 31

Matthäus ve Matilda..... 36

İKİNCİ BÖLÜM

Kamusal Alan Kime Ait?..... 45

Baskın kenarlar..... 46

Kim nereye işer?..... 51

Tüketim tapınağı..... 61

Bize bir anıt inşa ettiler..... 64

Stranger danger..... 73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“Pink it, Shrink it”..... 83

Sürpriz yumurta fenomeni..... 84

Biraz ev işi... .. 86

Berbat..... 90

Dolphia matkap ve mega Hurricane mikser..... 94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Teknoloji, Haz ve İnternet	99
Ada ve programlama.....	100
Uygulama ve konsol.....	105
Meme Uçları ve topluluk.....	109
Seksin itici gücü.....	115
Geleceğe dönüş.....	120

BEŞİNCİ BÖLÜM

Work it	131
<i>Step into my office baby</i> - Ofisime gel bebeğim.....	132
<i>Make it work</i> - Çalıştır.....	139
Ölümcül sürat.....	143
Kadın sporu bir başarı değil mi? (Ve de bir iş).....	150

ALTINCI BÖLÜM

Ye Kürküm Ye!	159
Cepler.....	160
Güzel acı.....	164
Üniforma?.....	167
Kalıp?.....	173
Bloomer kostümünden spor giyime.....	177
Çiçekli elbise takım elbiseye karşı.....	184
Üstüne bir şeyler giy kızım!.....	194
Çocuk giyimi.....	198

YEDİNCİ BÖLÜM

Neyin Kültürünü Yapıyoruz?	203
Eleştiriye değer.....	205
Seksi inanç.....	217
Bir kadın imajı.....	221
Masumiyet ve lolipoplar üzerine.....	227
Kimin altın çağı?.....	233
Sanat da pazardır.....	237
Güçlülerin ansiklopedisi.....	240

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Geçmiş Olsun	245
Doktor Bailey'in kalp krizi.....	248

Kural değil.....	252
Herkese uygun tek çare	258
Doğum kültürü	266
Vulva obscura	271
Beyaz tıp.....	276

DOKUZUNCU BÖLÜM

Bir Kez Daha “Farklı”	281
Pancaking.....	282
Erişilebilir	292
Her şey beyinde.....	298
Son Sözler	309

MERSİ

Her ne kadar bu kitabın kapağında benim adım yazsa da aslında kitap ortak bir projedir. En önemli ve en büyük katkıyı sağlayan editörüm Ulrike Ostermeyer oldu. O, yanılığa düştüğüm yerde beni aydınlatan aklın eleştirel ve eğlenceli sesi, hatalı ya da eksik yerlerde gazete abonelikleri ve muazzam bilgi dağarcığıyla beni destekleyen kişiydi. Ayrıca Tanja Rauch ve onun Dumont'taki meslektaşları da güvenleri, misafirperverlikleri, esneklikleri ve araştırmaları için bana sundukları pek çok faydalı linkle teşekkürü hak ediyorlar. Temsilcim Alfio Furnari sadece, söylene söylene eleştirdiklerimi bir kitap haline getirme fikrini ilk ortaya atan kişi değil, aynı zamanda beni daima yazmaya teşvik eden bir sırdaş ve bir yol göstericiydi. Son zamanlarda hummalı bir çalışmaya daldığımda ev ve bakım işlerinin %50'sinden fazlasını yapan Benni Weber'i de unutmamalı. Teşekkürler Mec! Karantina döneminde kucacımdayken bu kitaptaki pek çok kelimeyi benim için yazan ve artık patriyarkal tasarım hakkında hayli bilgi sahibi olan Wanda'ya da teşekkürler. Ve tabii ellerinden geldiği kadarıyla yanımda olan bütün Weberler'e de... Bana akademik makaleler, linkler gönderen ya da sadece bir şeyler hakkında fikirleriyle katkıda bulunan meme kolektifinin tüm meme uçlarına (Ina, Moritz, Hel-

le, Mario, Minh Thu, Cäte, Esther, Tatjana), Thomas Ruscher (oyun uzmanı) ve Ralf Niemczyk'e (zengin eleştirilerinin yanı sıra bana vulva hakkında yazılan gazete makalelerini bulmak ve postayla yollamak için Berlin'i baştan sona dolaştı), Nora Hespers'e (ilk kitabımı eşzamanlı yazdı, böylece onunla her an yazma süreçleri ve bunun gibi şeyler hakkında konuşabildim), en iyi arkadaşlarım Paula Gabrych, Diane Durigon ve Colin Donohoe'ye (onları ihmal etmekle kalmadım, fikirlerini almak için kapak resmi ve basın fotoğraflarıyla kafalarını ütiledim) ve bana röportaj veren tüm kadınlara da çok teşekkür ederim, onlar olmasaydı bu kitap olmazdı! Ve son olarak, bu konuda koca bir kitap yazacak kadar öfkelenmeme sebep oldukları için beni reddeden editörlere de teşekkür ederim. Böylece Matilda Et-kisi'nin kurbanı olup isimsiz kalmaları sorun olmasa gerek. Yi-ne de onları seviyorum!

Önsöz

Bu kitabın öyküsü, bir gün Pompei’de, kadınlar tuvaletinin önündeki uzun kuyrukta sıraya girmek yerine erkekler tuvaletinde işediğim için yaşlı bir kadın beni paspasla pataklayıp “*puttana*”¹ diye küfrettiğinde başladı. Aradan geçen 15 yılda pek çok kez anlattım bu anıyı ve bu benim için uyumsuzluğumun vaktiyle ödenmiş bedeline dair küçük bir anekdot oldu. Bu anekdottan çıkacak sonuç, bugün hâlâ aşağı yukarı şudur: “Temizlikçi kadının dünyaya bakışı ne kadar da çağ dışı ve gerici; elbette bunda ülkelere ve nesillere özgü kültür farklılıklarının da payı var.” Zaman zaman, kadınların birbirlerine, kadın olmanın olağan mücadelesiyle ilgili anlayış göstermek yerine, nasıl köstek olduklarına dair bir örnek olarak da iş gördü bu hikâyeye. Ancak sorunun kökeninde bambaşka bir şeyin yatıyor olabileceği hiç aklıma gelmedi.

Derken 2 yıl önce, *potty parity* (tuvalet eşitliği) üzerine 5 dakikalık bir radyo yayını hazırladım; kesinlikle benim fikrim değildi, sadece bir işti. İnternette, doktorasını tuvalet tasarımı üzerine yapmış ve kadınlar için özel pisuvarlar geliştirmiş bir kadının tezini bulmuştum. Kiel’de endüstriyel tasarım profesörü olan Bettina Möllring, tuvaletin tarihçesi ve günlük yaşamı-

1 (It.) Orospu.

mızı şekillendiren tüm o erkek egemen adaletsizlikler hakkında bana o kadar çok şey anlattı ki, tüm bunları 5 dakikaya sığdırmam imkânsızdı. Bu yüzden, gazetecilik açısından son derece değerli bir kaynakla karşı karşıya olduğumu hissettiğimde hep yaptığım gibi, araştırmaya devam ettim ve çalışmamı tamamladığımda, umumi tuvaletler ile erkek egemenliği arasındaki ilişkiye dair öykümü daha uzun formatlarla (radyo ve basılı yayın) ilgilenen birkaç yayın kuruluşuna sundum ve ret cevabı aldım. İşemek söz konusu olduğundan, kelime oyunlarından da geri durmadılar: “Bu konunun o kadar da acil bir önceliği yok (hehe); bu pisuvar öyküleriyle yayın kurulunda işini ayakta halletmek zor olabilir (hehe)...” Fakat en sevdiğim ret cevabı şu oldu: “Konunun ne siyasi ne de toplumun genelini ilgilendiren bir önemi var.” Bunun böyle olduğu ortaya çıkarsa, elbette yaptığım işin berbat olduğunu mecburen kabul edeceğim!

Peki ya farkında olmadan başka bir şeye parmak bastıysam? Bettina Möllring bana, onlarca yıldır mücadele etmek zorunda kaldığı direnişten söz etti; erkeklerden oluşan karar mercileri, eşit koşullarda işemenin önemini baştan savıcı bir tebesümle hiçe sayıyordu. Siyasetin böyle çişten meselelerle meşgul olmaktan daha önemli işleri vardı. “Yel değirmenleriyle savaşmak gibiydi,” demişti Möllring. Yoksa şimdi ben de yel değirmenleriyle mi savaşıyorum? Tek fark, *benim* erkek karar mercilerimin siyasetçiler değil de editörler olması mıydı?

Tam isabet.

Bu kitap benim, toplumu şekillendiren o derinlere kök salmış erkek egemen fikirler arasında yaptığım, bu fikirlerin çevremizdeki ve yaşamımızdaki tüm günlük tasarım üzerine etkisini konu alan bir araştırma gezisidir. Aynı zamanda mevcut yapıları, fikirleri ve tasarımları sarsmaya başlayanların farkına vardığı öfke ve erkek egemen çoğunluğun tepkisiyle baş etmeyi öğrenmeleri üzerine bir kitaptır.

Erkek egemen tasarımın öyküsü şöyle başlar: Erkek, her şeyin ölçütüdür. Kelimenin kelimesine böyledir! Bu, nüfusun en

az %50'si için gerçek rahatsızlık² anlamına gelir. Üstelik sadece tuvalet sırasında da değil. Otomobil kazasından sağ çıkan kimdir? Ya da bir hastalığı atlatan? Peki ya hastalık nedir, ne değildir? Spor neden yapan kişinin kadın veya erkek olmasına göre farklılık gösterir? Bir şehir kimin için inşa edilmiştir? Niçin tüm büyük caddeler erkeklere göredir? Neden kot pantolonunun kullanılmayan cepleri var? İnternet neden böyle?

Araştırırken çok geçmeden anladım ki, kapitalizme ve ayrımcılığa değinmeden erkek egemenliği üzerine bir kitap yazmam mümkün değildi. Çünkü anlatuların pek çoğu şunu ortaya koyuyor: Daima merkezde olan şey iktidarı elde tutmak. Peki iktidar sahibi olan kim? Zengin insanlar. Beyaz insanlar. Erkekler. İktidarda en büyük pay zengin, beyaz, cis³ erkeğe düşüyor.

Bu kitap için farklı yaş gruplarından farklı özelliklere sahip pek çok kadınla görüştüm. Sadece kadınlarla. Sonuç böyle olduysa da, başta bunu planlamamıştım; ancak mülakat sorularımın erkeklerde tuhaf, kısacası karşılaşmak istemediğim tepkilere yol açtığını çabucak fark ettim.⁴ Bunun üzerine yaptığım işten keyif almayı ve bilimle meşgul olan, uzman, öncü, aktivist kadınlarla, yaşam yolunda engellerle karşılaşmış ve –hem kendileri hem de onları izleyecek olan kişiler için– o yolu açmak için çabalamaya karar vermiş kadınlarla konuşmayı tercih ettim. Çünkü şu kadarı kesin, onların öykülerinden ve tecrübelerinden, gelecek nesillerin beton dökülmüş yollardan daha kolay ilerleyebileceklerini umut ettiğim yeni patikalar çıktı. Yaşamda gezinti, her kadın ve her erkek için feminist gökkuşağının sonundaki vaat demektir. Bu apaçık ortada!

Fakat cidden: İnaniyorum ki, akademik tartışmaların ve kişisel ilerici düşüncelerin ötesinde, bu mekanizmalar üzerine fi-

2 “Rahatsızlık” kelimesi esasen, kabul edilemez olduğu anlamını içerir; fakat ironik bir biçimde geniş ölçüde kabullenilir.

3 Cinsel kimliği, doğuştan gelen fizyolojik cinsiyetiyle örtüşen insanlar için kullanılan sıfat – ç.n.

4 Kitabımın dayanaklarının saçmalıktan ibaret olduğuyla başlayıp şuna kadar varıyordu: “İlginiz için teşekkür ederim, web sayfanıza baktım, bakın bu modellik yapan oğlumun linki...” Daha ne isteyebilirdim ki!

kir alışverişi başlatmayı, yani bu konulara dikkat çekmeyi başarırsak, hepimiz bir şeyler kazanacağız. Bu kitaptaki örnekler, bunun için başlangıç noktası olabilir; bu kapsamlı bir derleme değil, erkek egemen tasarım ansiklopedisi hiç değil, çünkü burada söz konusu olan şeylerin niceliği, benim karşılaşmadığım veya kitapta yer vermekten mecburen vazgeçtiğim şeylerin niceliğinden çok daha büyük.

Yazı işleriyle uğraşırken bir ara vergi danışmanım bana, neden şu sıralar radyoyla pek ilgilenmediğimi sordu. Ona erkek egemen tasarım üzerine bir kitap yazacağımı söylediğimde, tepkisi şu oldu: “Aman Tanrım, korkmalı mıyım?”⁵

Kadınlar nahoş durumları açığa vurduğunda, erkeklerin kapıldığı bu korkuyla araştırmam boyunca her yerde karşılaştım. 2020 yılının Mayıs ayının başında STRG_F⁶ adlı radyo kolektifi Youtube’da benzer bir konuyu ele alan bir belgesel yayımladı: #GenderDataGap. Belgeselin esin kaynağı, Caroline Criado-Perez’in *Unsichtbare Frauen (Görünmez Kadınlar)* adlı kitabıydı ve kitapta, genellikle araştırma-geliştirme birimlerinin başında yer alan bilimsel istatistiklerin büyük bölümünün erkeklerle ait verilere dayandığından söz ediliyordu.⁷ Kökleri tarihin derinliklerine uzanan ve günümüze dek mevcudiyetini inatla sürdüren bu veri eşitsizliği, yani erkeklere göre standartlaştırılmış hesaplamalar, erkeklere has veritabanı üzerine kurulu bir dünya yaratıyor. STRG_F’nin belgeselinin Youtube’da yayımlandığı ilk günlerde maruz kaldığı olumsuz değerlendirmeler, olumlu değerlendirmelerin iki katından fazlaydı. Buna bir de binlerce öfkeli yorum eklendi ki, esasen bu yorumları yapan tipler, filmin yapımcılarının onlardan kişisel bir şeyler koparmak niyetinde olduğu izlenimini uyandırıyorlardı.

5 Soru ve ünlem işaretlerinin karışımından oluşan bu işaret aslında “Aman Tanrım” ile “Lanet olsun”un tam karşılığını oluşturuyor. Her ne kadar günümüzde neredeyse hiç kullanılsa da, bu kitaptaki pek çok şey için isabetli bir işaret.

6 “Steuerung F”in yani “Kontrol F” tuşunun kısaltması; aramayı, arayışı ifade ediyor – e.n.

7 Caroline Criado-Perez, *Unsichtbare Frauen: Wie eine von Daten beherrschte Welt die Hälfte der Bevölkerung ignoriert*, çev. Stephanie Singh, btb, Münih 2020.

Erkeklerle özgü ayrıcalıklar, her ne kadar erkek egemen dünyamızda inatla varlıklarını sürdürseler de, bir o kadar kırılğan görünürler. Kanıt, herhangi bir feminist yayının yorum sütununda bulunabilir.

Uzun yıllardır arkadaşlığımı sürdürdüğüm eski bir meslektaşımın araştırma ve yazım süreci hakkında düzensiz aralıklarla konuştuğumda, bana bu kitabın “huysuz” olmamasına dikkat etmem gerektiğini söyledi. “Huysuz” sıfatının “kaprisli” sıfatının yanında cinsiyetçi sıfatların dokunulmaz dağarcığına ait olması ve şüphe yok ki, şimdiye dek hiçbir erkek yazarın kitabının tonu için tavsiye olarak kullanılmaması bir yana, burada dikkat çeken başka bir şey daha var: Adaletsizliğin farkına varma ve yazıya dökme konusunda sorun yok, fakat buna bir de duygu eklenecek olursa, bu duygu mümkünse öfke gibi negatif ve kadına yakışmayan bir şey olmamalı – çünkü böyle bir durumda “ciddiye alınması daha da zor olur.” Friedrich Schiller 1799 tarihli *Das Lied von der Glocke* (Çanın Şarkısı) adlı şiirinde şöyle der: “O anda kadınlar birer sırtlana dönüşür.” Sonuç tehlikeli anarşidir... Ne olurdu halimiz, duyguların bizi yönlendirmesine izin verseydik eğer? Kadınlıktan çıkıverirdik, hayır, insanlıktan çıkıverir ve evet, hayvanlaşırdık.

Soraya Chemaly, *Speak Out!: Die Kraft weiblicher Wut* (Sesli Söyle!: Kadınca Öfkenin Gücü) adlı kitabında şu sözlere yer verir: Kadınca öfkeyi ciddiye almak ve onda, deneyimlemek istediğimiz değişimin potansiyelini görmek yerine, onu hastalıklı olarak kabul etmekte son derece başarılı bir toplumda yaşıyoruz.⁸

Biz kadınlar küçük yaşlardan itibaren, öfkenin çirkin bir şey olduğunu ve haksızlığa uğradığımızda yardım isteyebileceğimizi ya da üzülebileceğimizi, fakat bunu öfkeye kapılmadan yapmamız gerektiğini öğreniriz. Mantık şudur: Üzüntü pasiftir. Üzgün bir kadın kurban konumundadır, mevcut düzen için herhangi bir tehlike oluşturmaz. Buna karşın öfke, aktif hale getirme potansiyeli taşır. Öfke, bir kitap yazmak için motivas-

8 Soraya Chemaly, *Speak out!: Die Kraft weiblicher Wut*, çev. Kirsten Risselmann, Kirsten Schröder; Suhrkamp Verlag, Berlin, 2020.

yon sağlayabilir. Ya da Amerikalı kadın hakları savunucusu ve yazar Audre Lorde'nin dediği gibi: "Öfke, toplumu *corrective surgery* (düzeltici cerrahi) gibi etkileyen bir şeye evrilebilir."⁹ Bir insanın burun kemiği nefes almasını engelleyecek kadar eğriyse, burun düzeltilmeden önce kırılmak zorundadır...

Dolayısıyla beni bu kitabı yazmaya sevk eden öfkeyi sansürlemedim, aksine onu kullandım. Fakat aynı zamanda, narin erkek egosunu düşünmeye ve burunları dikkatli kırmaya çalıştım. Çünkü âdet olduğu üzere erkekler –David Graeber'in *Bürokratie Die Utopie der Regeln* adlı kitabında belirttiği gibi– kendilerinden farklı bir bakış açısının var olabileceği önerisine bile, sadece sözde kalsa dahi saldırıya uğramış gibi tepki gösterirler.¹⁰

Zaman zaman içimden her şeyi ezip geçmek gelse de, şuna kesinkes inanıyorum ki feminist toplumsal değişimin kapsamlı olması şart. Yani tüm insanların yaşam kalitesine olumlu katkıda bulunmalı. Çarpışma sırasında sadece erkek sürücüler değil, kadın sürücüler de mümkün olduğunca iyi koruyacak biçimde tasarlanmış bir araba –erkekler dahil– herkesin yararınadır. Kim hâlâ hayatta olan bir karısının, kız arkadaşının, annesinin, kızının, kız kardeşinin –ten rengine ve dinine, banka hesabındaki paraya ya da cinsel tercihine bakmaksızın– vesairesinin olmasını istemez ki? Bu düşünceyi mantık çerçevesinde sonuca ulaştıracak olursak, otomatikman kesişimsel feminizme varırız.

Bu kavram, Amerikalı sivil haklar aktivisti ve hukuk profesörü Kimberlé Crenshaw tarafından şu ifadeyle kullanılılı otuz yıldan fazla olmuştur: "Mercek ya da prizma, eşitsizliğin farklı biçimlerinin birbiriyle bağlantılı olduğunu ve karşılıklı olarak birbirini kötüleştirdiğini ortaya koyar. Her eşitsizlik aynı biçimde oluşturulmaz."¹¹ Söz konusu olan, toplumun çeşit-

9 Audre Lorde, "The Uses of Anger", *Women's Studies Quarterly*, 1981, <https://academicworks.cuny.edu/wsq/509> (erişim 2 Şubat 2019).

10 David Graeber, *Bürokratie. Die Utopie der Regeln*, çev. Hans Freundl ve Henning Dedekind, Goldmann Verlag, Münih 2017.

11 Katy Steinmetz, "She Coined the Term 'Intersectionality' Over 30 Years Ago. Here's What It Means to Her Today", *Time*, 20 Şubat 2020, <https://time.com/5786710/kimberle-crenshaw-intersectionality> (erişim 3 Ağustos 2020).

li kesimlerinde aynı anda birden fazla –cinsiyetçilik, yoksulluk ve ten rengi gibi– ayrımcılık deneyimi yaşayan insanları mercek altına alarak çeşitli güç odaklama mekanizmaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Örneğin güç timsali giysiler içindeki yönetici hanımefendinin kadınların yükselmesini engelleyen duvarları paramparça etmesi, emeklilik sigortası olmadan, güvencesiz koşullarda onun ev işlerini gören temizlikçi göçmen kadının neyine yarar? Onun durumunda hiçbir şey değişmez. Hak eşitliği ve sosyal katılım kendiliğinden yukarıdan aşağıya doğru dağılım göstermez, kaldı ki zenginlere vergi kolaylığıyla sağlanan refah kadar azdır.

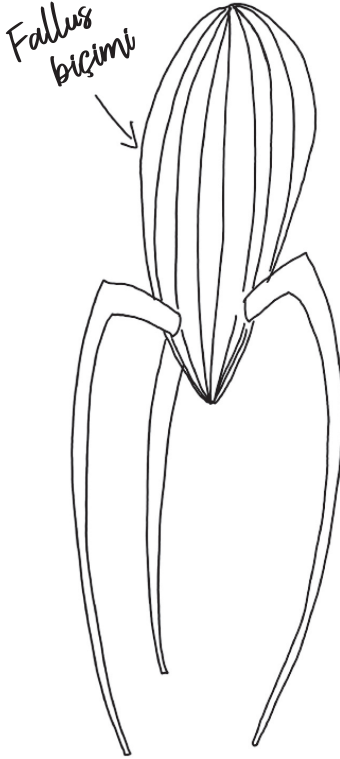
Bu, feminist kuram üzerine bir kitap değil, çünkü o konuda başkaları çoktan bir şeyler yazdı (Kitaplarını okuyunuz!). Bu daha çok hayata, uygulamaya, gündelik yaşama dair bir kitap.

Başarılı bir feminizm benim için –beyaz, ayrıcalıklı, heteroseksüel cis kadın için– sadece maksadına uygun olmakla kalmamalı, ayrımcılığın ve baskının her türden nedenini, yani yalnızca cinsiyetçiliği değil, aynı zamanda ten rengine, yaşa, fiziksel özelliklere, cinsel yönelime, dine vb. dayalı ayrımcılığı da ele almalı ve bunlarla mücadele etmelidir.¹² Burada tüm bu konular yer almıyor; bunun için kitabın yeterince kapsamlı olması bir yana, benim bilgim de fazlasıyla sınırlı. Fakat endişeye gerek yok, kesişimsel feminizmin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak olan aydınlatıcı literatür kolaylıkla bulunabilir!

Geçenlerde bir kadın sanatçıya tasarım hakkında yazdığımı anlatıyordum ki, bana “Philippe Starck’ın fallusa benzeyen meyve sıkacağı” gibi şeylerden mi bahsettiğimi sordu. Google’a baktım ve cevabım hayır: Gerçi birkaç yerde fallus biçiminde tasarım da mevzubahis olacak, fakat kült olmakla birlikte gözle görülür biçimde kullanışsız bir meyve sıkacağı kanımca benim erkek egemen tasarım tanımına girmez, çünkü bu tasarım –çevrimiçi ürün incelemelerinden çıkarabildiğim kadarıyla– kadın er-

12 Bu düşünce aynı zamanda, bu kitapta cinsel belirteçleri ifade edebilmek için belli dilsel araçları kullanmaya karar vermeme de yol açtı. Bu konuya sağlamcılığa dair bölümde (Dokuzuncu Bölüm) daha detaylı yer verilecektir.

kek tüm kullanıcılar için aynı ölçüde kullanışsız. Kadın ve erkek, beyaz ve beyaz olmayan, yaşlı ve genç arasında ayırım gözetmiyor – düzgün çalışmayan, özel tasarım bir meyve sıkacağı sadece. *Function follows form.*¹³ Ve tüm kusurları bir yana bu eşya bir kadın tarafından tasarlanmış olsaydı, muhtemelen asla böylesi bir kült statüsüne erişemezdi; çünkü erkek egemen yapılara dayan- sa da, kendi içinde erkek egemen bir tasarım değil.

Tasarım, bizim fikirlerimize verdiğimiz biçimdir. İnsan yapımı olan her şey tasarlanmıştır. Hem maddi dünyanın eşyalarını –arabalar, seks oyuncakları, matkaplar, bisikletler, kıyafetler

13 (İng.) İşlev biçimden daha önemlidir anlamına gelir.

gibi– hem de sosyal tasarım gibi –kamusal alan, şehir planlaması, ayrıca dil, yasalar ve politika– maddi olmayan şeyleri içerir. Fikirlerin biçim aldığı bir diğer büyük ve her daim büyüyen alan, internet, sosyal medya, algoritmalar, topluluk yönergeleri ve *cyberspace*'e¹⁴ ait olan diğer şeylerdir.

Bu kitap, dünyanın neden şu anda olduğu gibi olduğu ve neden pek çok insana¹⁵ uymadığı hakkında. Ve onu değiştirmek için ne yapabileceğimiz hakkında. Bu, çiçekli elbisenin öyküsüdür, tıpkı futbol ayakkabılarının gibi; video oyunlarının, seksin ve dinin öyküsü. Bir yandan, baştan sona anlamsızca cinsiyetlendirilmiş tasarımlar, sadece kadını kontrol altında tutma amacına hizmet eden fikirler ve buluşlar söz konusu. Fakat aynı zamanda, kadınların bir şeyleri başarma ya da yalnızca hayatta kalma potansiyellerini tümüyle kullanmalarını engelleyen saçma sapan cinsiyetsizleştirilmiş tasarımlar da var. Ve etrafımızı çevreleyen hemen hemen her şeyin ardında, temel tasarım olarak erkek egemen tasarım yer alıyor.

Fakat baştan başlayalım.

14 *Cyberspace*, yani siber uzay, %90 ihtimalle sadece kadın ya da erkek İngilizce öğretmenlerinin kelime dağarcığında yer alan bir kelimedir.

15 Cis erkek olmayan kişilerin hepsine.